

I.M. Козубцов, підполковник, кандидат
технічних наук
Науковий центр зв'язку і інформатизації
Військового інституту телекомунікацій і
інформатизації

МОДЕЛЬ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ АД'ЮНКТІВ

Метою статті є обґрунтування моделі розвитку методологічної культури ад'юнктів. Визначені цілі для розробки факультативного навчального курсу з розвитку методологічної культури ад'юнктів, як контекстної складової методики розвитку. Показаний кінцевий загальний механізм об'єднання окремих методик і педагогічних технологій в узагальнену систему – методику розвитку методологічної культури ад'юнктів. Дослідження ґрунтується на раніше проведеному аналізі ключових напрямів дослідження питання розвитку методологічної культури. Приведений результат є віддзеркалення нового наукового напрямку - розвитку методологічної культури ад'юнктів.

Ключові слова: розвиток; модель; методика; ад'юнкт; методологія; методологічна культура.

Постановка проблеми і зв'язок її з важливими науковими завданнями.

Відповідно до затвердженої теми дисертаційного дослідження автора [1] виникає необхідність вирішення часткового наукового завдання дослідження, а саме обґрунтувати модель методики розвитку методологічної культури ад'юнктів. При цьому введена головна вимога: методика має забезпечувати розвиток методологічної культури ад'юнктів в нерозривному контексті професійної підготовки в ад'юнктурі. На сьогоднішній день відсутнє вирішення цього часткового наукового завдання. Це логічно зумовило необхідність продовження дослідження в цьому напрямі, а результат доповнить раніше опубліковану концепцію дослідження автора [2].

Метою даної статті є розкрити модель методики розвитку методологічної культури ад'юнктів.

Аналіз досліджень і публікацій за вказаним напрямом. Для вирішення цього наукового завдання нами заздалегідь проаналізовано відкриті наукові джерела за ключовими словами і словосполученням “модель методики розвитку методологічної культури ад'юнктів”. Результат детального аналізу нами був представлений в науковій публікації [3]. Передуючі даному науковому дослідженню вчені вирішували наукову задачу по формуванню методологічної культури вчителя, а також педагога. Таким чином, виходячи з аналізу досліджень по даному напрямку витікає, що напрям розвитку методологічної культури ад'юнктів є невивченим і відповідно вирішене наукове завдання в такому розумінні сформульоване вперше.

Результат дослідження. У роботі [4] було запропоновано загальну структуру методики професійної підготовки ад'юнктів. На вибір такої саме структури підштовхнули нас ряд результатів досліджень [5, 6]. У роботі [5] А.А. Вербицький обґрунтовує можливість використання контекстного навчання, як концептуальну основу інтеграції різних видів діяльності

студентів (навчальної, наукової і практичної). Н.Б. Лаврентьєва [6] підтверджує, що на базисі контекстного підходу в навчанні можна побудувати ефективну професійно-розвиваючу педагогічну технологію (ПТх). Унікальністю її вчений вважає в оптимізації викладання і учіння з опорою не на процеси сприйняття або пам'яті, а на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування.

Пильне вивчення даного питання дозволяє нам на підставі принципу спадкоємності допустити, що застосувавши контекстне навчання матимемо такий же позитивний ефект при творчому розвитку ад'юнктів, передаючи (трансляючи) їм методологічну культуру. У зв'язку з цим, нами запропоновано використовувати в контекстному підході активні методи і форми навчання і навіть цілі технології, які забезпечують інтенсивний творчий розвиток ад'юнкта. Конструювання навчального процесу здійснюється на основі навчання через діяльність. У призмі технології контекстного навчання, основна мета професійної освіти ад'юнкта зводиться до того, щоб формувати особу і її розвивати цілісно по моделі майбутньої професійної діяльності науково-педагогічного або наукового працівника. Оскільки навчальна діяльність не є повною мірою адекватною формою засвоєної професійної діяльності, то внаслідок цього виникає необхідність вирішити цю суперечність.

Щоб сформувати особу майбутнього вченого, необхідно забезпечити перехід від одного типу діяльності (пізнавальної) до іншої (професійної) відповідно до зміни потреб, мотивів, цілей, дій, засобів, предметів і результатів. Саме професійний контекст може відтворюватися в навчальному процесі через організацію квазіпрофесійної наукової діяльності.

Вивчивши позитивний і негативний досвід попередніх вчених, нами в дисертаційній роботі, був вибраний підхід до проектування методики розвитку методологічної культури ад'юнктів на основі побудови навчального процесу через організацію квазіпрофесійної наукової діяльності. Тільки у такому разі можливо гарантовано забезпечити розвиток методологічної культури в контексті їх професійної підготовки в ад'юнктурі і при позитивному спілкуванні з науковим керівником [7].

Обґрунтування моделі методики розвитку методологічної культури ад'юнктів. На етапі моделювання нами пропонувалися науковому суспільству обговорити три варіанти побудови структури майбутньої методики розвитку методологічної культури ад'юнктів.

Структурно-блочна модель дозволяє скомпонувати в групи елементи, які функціонально реалізують принцип дії блоку вищого рангу абстракції. У таблиці 1 подані варіанти компіляції складових методики без яких неможлива передача методологічної культури. Розглянемо ці варіанти. Без чіткого усвідомленого розуміння ад'юнктом методології організації наукового дослідження (варіанти 4–6) оволодіння ним методологічної культури істотно сповільнено. Індикатором цього процесу буде не своєчасне уявлення ад'юнктом свого дисертаційного дослідження до захисту.

Безумовно, слід враховувати, як об'єктивну складову, складність дисертаційного дослідження. Воно залежить від множини чинників: наукова галузь (фізико-математичні або гуманітарні), тип дослідження (теоретичне або прикладне) тощо.

У разі відсутності внутрішньої мотивації ад'юнкта і схильності до індивідуальних творчих здібностей (варіант 3, 4, 6) передати методологічну культуру ад'юнктові неможливо, як і процес її розвитку. Теж потрібно пам'ятати, що на мотивацію ад'юнкта сильно впливає зовнішнє середовище, зокрема настрої і мотивація наукового керівника.

Таблиця 1.

Таблиця варіантів компоновки блоків методики

Кадр	Найменування	Зміст компонентів (блоків)	Варіант					
			1	2	3	4	5	6
1.	Інформація	Блок методик проектного виконання етапів методології організації військово-наукового дослідження	+	+	+	-	-	-
2.	Вправа	Блок методик освітнього і розвивального характеру діяльності ад'юнктів	+	+	-	-	+	-
3.	Контроль	Блок методик науково-педагогічного супроводу і управління освітньої і розвивальної діяльності ад'юнкта	+	-	-	+	+	-

Варіант (2, 3, 6) є якнайгіршим даним випадком, оскільки у разі помилок відсутня своєчасна корекція і допомога з боку носія методологічної культури. У такому разі ад'юнкт вимушений здійснювати пошук консультацій. На якість науково-педагогічного супроводу впливає і типологія наукового керівника, яку відзначає А.М. Новіков.

Ми повністю згодні із зауваженнями В.С. Грехнев [8], який при вивченні культури педагогічного спілкування звернув нашу увагу на фундаментальний вислів Л.Н. Толстого [9, с. 64]. “Воспитательный же элемент лежит в преподавании наук, в любви учителя к своей науке и в любовной передаче ее, в отношении учителя к ученику. Хочешь наукой воспитать ученика, люби свою науку и знай ее, и ученики полюбят и тебя, и науку, и ты воспитаешь их; но ежели ты сам не любишь ее, то сколько бы ты ни заставлял учить, наука не произведет воспитательного влияния. И тут опять одно мерило, одно спасенье, – опять та же свобода учеников слушать или не слушать учителя, воспринимать или не воспринимать его воспитательное влияние, т.е. им одним решит, знает ли он и любит ли свою науку”.

В процесі виховання ад'юнкта науковий керівник закладає фундаментальні основи наукового напряму дослідження (Л.Ф. Мараховський) і транслює методологічну культуру від покоління до покоління (В.В. Ягупов).

Відповідно до табл. 1 запропонована функціональна модель дозволяє описати процес розвитку методологічної культури ад'юнктів. Модель представлена схематично на рис. 1.

Блок методик проектного виконання етапів методології організації

військово-наукового дослідження. У основі цього блоку закладено загальновідома методологія організації наукового дослідження, яку нами доповнено стадіями, фазами і етапами організації військово-наукового дослідження [10] і яку ми не розкриватимемо у відкритому джерелі із зрозумілих міркувань.

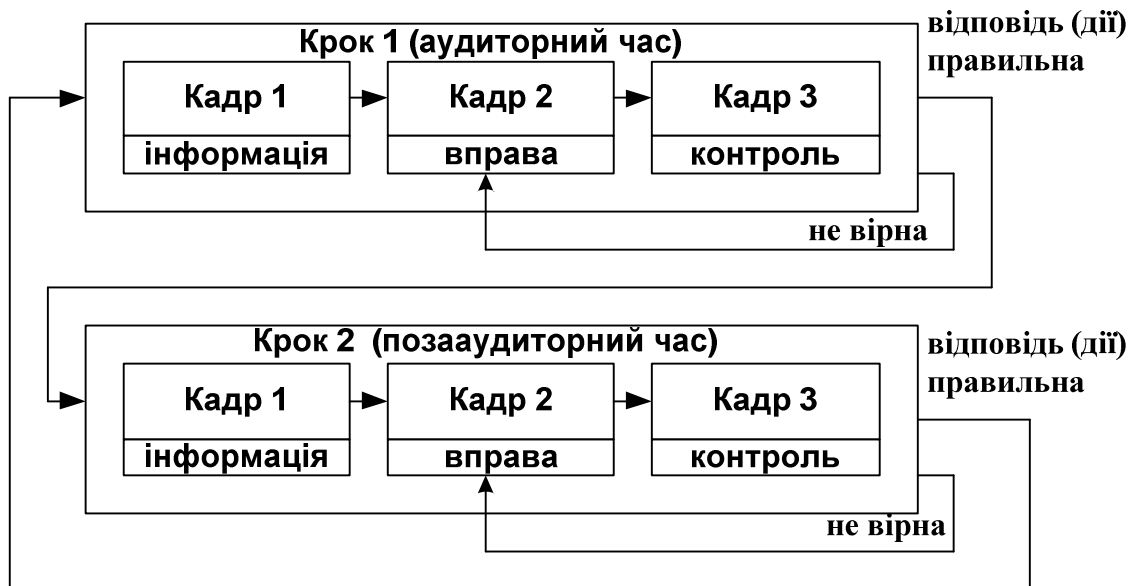

Рисунок 1. Структурна модель складу блоків методики розвитку методологічної культури ад'юнктів

На сьогоднішній час відомо, що забезпечити передачу досвіду з максимальною ефективністю можливо лише за умови організації освітнього процесу із застосуванням педагогічних технологій, наприклад квазіпрофесійної діяльності.

Творча робота ад'юнктів починається з планування часу і порядку організації дисертаційного дослідження. Ключовим ядром маршруту руху творчості ад'юнкта є проектна технологія. В процесі її виконання ад'юнкт залучається до фрагментів методологічної культури. Такої ж думки С.М. Шевцова, коли розглядала становлення методологічної культури вчителя на основі проектної діяльності [11]. Враховуючи цю схожість, можливий позитивний досвід і результат отриманий нами (див. табл. 1), що дозволило збудувати ПТх в структурній логіці організації дослідницької діяльності, утворивши тим самим систему методик і ПТх. Цю систему з безлічі методик і ПТх надалі розглядаємо як складові частини більш узагальненої методики професійного розвитку ад'юнктів – розвитку методологічної культури [4]. В процесі природного наукового пізнання і абстракції представлена методика трохи вдосконалена, а результат представлений на рис. 2.

На підставі аналізу навчального плану підготовки ад'юнктів Військового інституту телекомунікацій і інформатизації нами запропоновано структурно-логічну схему. При підготовці змісту навчання ад'юнктів ми ґрунтувалися на раніше обґрунтованому переліку навчальних дисциплін [12]. Ці дисципліни

пропонується включити в зміст майбутнього навчального плану. Раніше вибудувавши тематичний зміст таким чином, щоб утворилася структурно-логічна схема, яка б відображала стадії, фази і етапи організації військово-наукового дослідження [10].

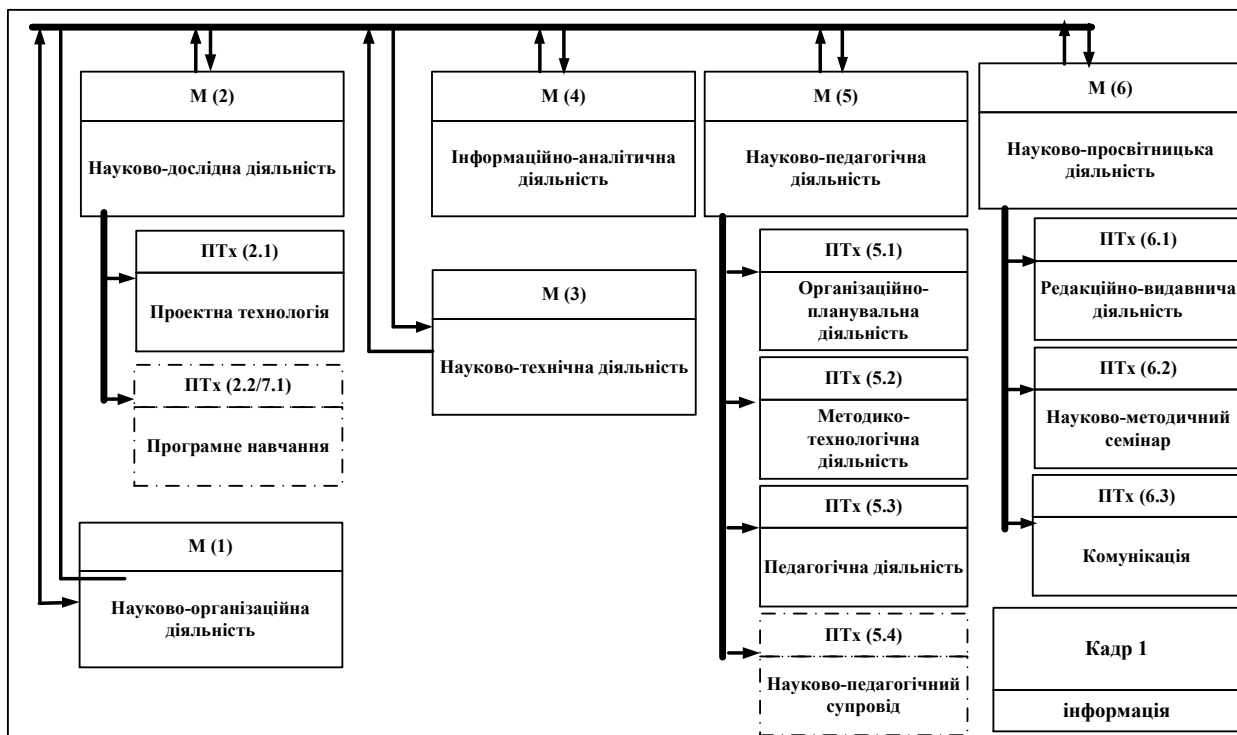

Рисунок 2. Блок методик проектного виконання етапів методології організації військово-наукового дослідження

Безумовно, що на практиці отримати ідеальний навчальний курс неможливо. Це обумовлено безліччю чинників і індивідуальних умов, які в сукупності приводять до зриву, запізнення або випередження викладу навчального матеріалу. Щоб підсилити роль і важливість трансляції методологічної культури від покоління до покоління, нами запропоновано ввести факультативний курс наукової школи “Розвиток методологічної культури ад’юнктів” [13]. Унікальність факультативу полягає в тому, що він не обов’язковий до виконання. Проте в нашому випадку, він сприяє науковим керівникам якісній трансляції методологічної культури ад’юнктам.

Відзначимо, що згідно запропонованого курсу набуття методологічних знань ад’юнктами відбувається в час аудиторних лекційних заняттях; розвиток же умінь здійснюється на групових (практичних) заняттях; розвиток навиків і набуття практичного досвіду на практичних заняттях; самостійних заняттях; лабораторних роботах; наукових семінарах, конференціях, і тому подібне. За необхідності науковий керівник коректує індивідуальний план дослідження ад’юнкта і переносить основне вивчення навчального плану на факультатив, який він же проводить в своїй науковій школі. Безумовно у наукового керівника виникає додаткове навчальне навантаження, від якого він всіляко намагатиметься позбавитися. Але при цьому у наукового керівника залишається один шлях поліпшити власний показник трансляції методологічної культури, як

нового показника якості підготовки ад'юнктів, у випадки затвердження Департаментом військової освіти і науки.

Блок методик освітнього і розвиваючого характеру діяльності ад'юнктів. У основі цього блоку закладений запас можливостей варіації відомими алгоритмами суб'єктного навчання. В більшості випадків використовується алгоритм проблемного навчання, який безперечно сприяє розвитку пізнавальних (дослідницьких) здібностей ад'юнкта. Блок методик освітнього і розвивального характеру діяльності ад'юнктів представлено на рис. 3.

Підсилити якість розвитку творчості особи дозволяє запропонована ПТх [14]. Таким чином, в даному блоці методики важливо реалізувати принцип вільного і вірного вибору ад'юнктом напряму навчально-пізнавальної і розвивальної діяльності, тобто організувати власну діяльність. Багато в чому йому сприятимуть прищеплені науковим керівником уміння і передана їм методологічна культура, яка виявляється в його зібраності, упевненості і моральній стійкості.

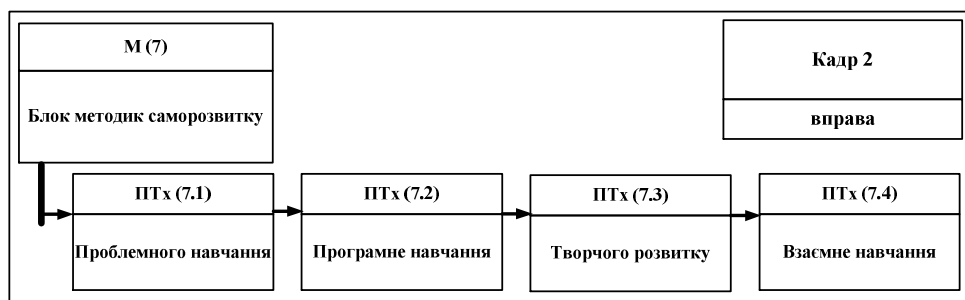

Рисунок 3. Блок методик освітнього і розвивального характеру діяльності ад'юнктів

Блок методик науково-педагогічного супроводу і управління освітньої і розвивальної діяльності ад'юнкта. Даний блок включає: модель науково-педагогічної співпраці наукового керівника та ад'юнкта; стратегію реагування наукового керівника на ті або інші дії ад'юнкта з метою управління психолого-педагогічним процесом [7]. Слід зазначити, що на вибір такої моделі підштовхнули нас результати імітаційного моделювання процесу навчання запропонований в роботі [15]. Результат аналогічно має схожість, а також застосовний для нашого випадку.

Таким чином, залежно від результату навчально-пізнавальної діяльності ад'юнкта, науковий керівник по лінії зворотного зв'язку впливає на ад'юнкта.

Блок методик науково-педагогічного супроводу і управління освітньої і розвивальної діяльності ад'юнктів представлено на рис. 4.

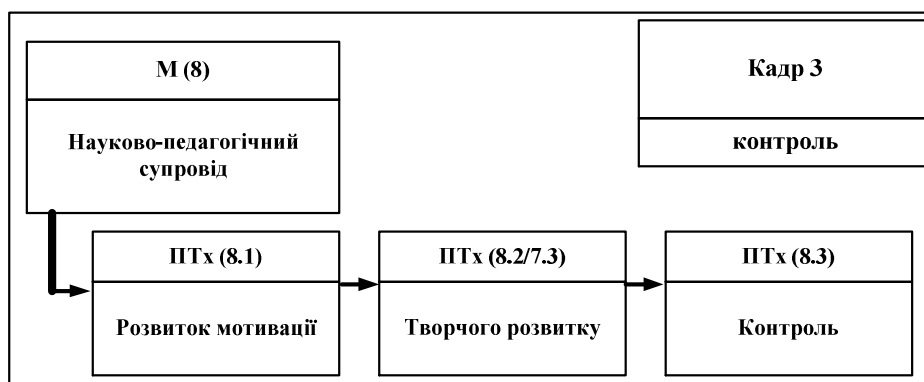

Рисунок 4. Блок методик науково-педагогічного супроводу і управління освітньої і розвиваючої діяльності ад'юнктів

Висновки з даного дослідження. Спроектowana методика розвитку методологічної культури ад'юнктів включає окремі самостійно завершені ПТх. Системним ядром методики є ПТх науково-педагогічного супроводу ад'юнктів. За рахунок застосування апробованих ПТх в розвитку методологічної культури ад'юнктів в контексті їх професійної підготовки досягається: якісно розвинути у ад'юнктів стійкі знання методології організації дисертаційного дослідження; створити ад'юнктові сприятливі позитивні психолого-педагогічні умови до організації ними всіх видів професійної діяльності; розвинути методологічну культуру у ад'юнктів.

Розроблена модульно-блокова схема змісту навчання ад'юнктів [13] на даний час проходить практичну апробацію (табл. 2).

В дослідженні беруть участь і аспіранти. Це зроблено з тією метою, щоб перевірити валідність дисертаційного дослідження, оскільки запропоновані рішення мають підходити і для аспірантів, за винятком секретної частини, яка в експерименті для аспірантів не використовуватиметься.

Наукова новизна. Новизна полягає в тому, що вперше запропоновано чітку структуру методики, яка в результаті дозволяє підвищити ефективність трансляції методологічної культури ад'юнктам.

Таблиця 2.

Зведення про практичну апробацію результатів дослідження

№ п/п	Категорія	Де організовано науково-педагогічний експеримент	Науковий керівник експерименту
1	ад'юнкти	ВІТІ	І.М. Козубцов
2	аспіранти	ДЕТУТ	д.т.н., професор Л.Ф. Мараховський
3	аспіранти	ІШТО НАПН України	д.п.н., професор В.В. Ягупов
4	докторанти	РГКП «ЗКАТУ»	к.е.н. професор Л.С. Таршилова
5	здобувачі	НЦЗІ ВІТІ	І.М. Козубцов
6	здобувачі	ВІТІ	І.М. Козубців
7	ад'юнкти	ПСЗЗ НТУУ «КПІ»	д.т.н., професор Єрохін В.Ф.

Запропонований факультативний курс для впровадження у наукових школах, що не суперечить чинним і нормативно-правовим актам (які складають нормативну складову об'єктного компоненту методологічної культури ад'юнктів): Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, Постанова Кабінету Міністрів України 23.03.2016 №261, Інструкції про організацію підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в Збройних Силах України, сумісний наказ Міністра оборони України і Міністра освіти і науки України № 194/265 від 30.06.2000.

Прогноз подальшого напрямку дослідження полягає в обґрунтуванні концепції розвитку методологічної культури ад'юнктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Протоколи засідань Міжвідомча рада з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні : Prot_7-15.doc [Електронний ресурс] // Міжвідомча рада з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук НАПН України. – Режим доступу URL: <http://naps.gov.ua/uploads/files/iccr/protocols/2015.rar>.

2. *Козубцов І.М.* Концепція розвитку методологічної компетентності аспіранта військового вищого навчального закладу / І.М. Козубцов [Електронний ресурс] // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електрон. наук. фах. вид. – 2014. – № 1. – Режим доступу URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_1_6.pdf.

3. *Козубцов І.Н.* Основные тенденции развития дефиниции понятия “методологическая культура”: обзор научных публикаций [Электронный ресурс] / И.Н. Козубцов // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2016. – №5Sm. – Режим доступа URL: mino.esrae.ru/183-1504 (дата обращения: 21.09.2016).

4. *Козубцов І.М.* Синтез структурно-цілісної методики та технології професійного розвитку аспірантів / І.М. Козубцов // “Наукові записки” Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2015. – № 4. – С. 64–72.

5. *Вербицкий А.А.* Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: методическое пособие / А.А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.

6. *Лаврентьева Н.Б.* Контекстное обучение как инновационная технология. Учебное пособие / Н.Б. Лаврентьева. – Барнаул: Изд-во АлтГУ, 1995. – 150 с.

7. *Козубцов І.М.* Модель співпраці наукового керівника та аспіранта в процесі науково-педагогічного супроводу / І.М. Козубцов // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2015. – №3(24) – С. 133–140.

8. *Грехнев В.С.* Культура педагогического общения: Кн. для учителя / В.С. Грехнев. – М.: Просвещение, 1990. – 144 с. – (Мастерство учителя: идеи, советы, предложения).

9. *Толстой Л.Н.* Воспитание и образование / Л.Н. Толстой // Собрание сочинений в 22 т. – М.: Художественная литература, 1983. – Т.16. – С. 22–66.

10. *Козубцов І.М.* Феномен методологічної основи діяльності аспірантів у системі вищої військової освіти: аналітико-порівняльне обґрунтування / І.М. Козубцов, Л.М. Козубцова // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2015. – № 1 (22) – С. 119–122.

11. *Шевцова С.М.* Становлення методологічної культури вчителя на основі проектної діяльності // Автореферат дис. канд. філософ. н. за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти / С.М. Шевцова. – К.: Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2010. – 21 с.

12. Козубцов І.М. Обґрунтування функціональних складових методологічної компетентності аспірантів / І.М. Козубцов // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2015. – № 46. – С. 27–32.

13. Козубцов І.Н. Учебная программа факультатива “Развитие методологической культуры адъюнктов” / И.Н. Козубцов // “Международный журнал экспериментального образования”. – 2016. – № 4 (Часть 1). – С. 62–67.

14. Козубцов І.Н. Проектирование содержания педагогической технологии творческого развития личности аспирантов на этапе обучения / И.Н. Козубцов // Pedagogik mahorat. Nazariy va ilmiy-metodik jurnal. O`zbekiston Respublikasi Buxoro davlat universiteti, 2015. – № 2. – С. 74–81.

15. Майер Р.В. Кибернетическая педагогика: Имитационное моделирование процесса обучения / Р.В. Майер. – Глазов: ГГПИ, 2013. – 138 с.

И.Н. Козубцов, подполковник, кандидат
технических наук
Научный центр связи и информатизации
Военного института телекоммуникаций и
информатизации

МОДЕЛЬ МЕТОДИКИ РАЗВИТИЯ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ АДЬЮНКТОВ

Целью статьи является обоснование модели развития методологической культуры адъюнктов. Определены цели для разработки факультативного учебного курса по развитию методологической культуры адъюнктов, как контекстной составляющей методики развития. Показан конечный общий механизм объединения отдельных методик и педагогических технологий в обобщенную систему – методику развития методологической культуры адъюнктов. Исследование основывается на ранее проведенном анализе ключевых направлений исследованного вопроса развития методологической культуры. Приведенный результат есть отражением нового научного направления – развития методологической культуры адъюнктов.

Ключевые слова: развитие; модель; методика; адъюнкт; методология; методологическая культура.

I. Kozubtsov, lieutenant colonel, Candidate of
engineering sciences, senior research worker
Scientific center of connection and
informatization of the Military institute of
telecommunications and informatization

MODEL METHODOLOGY DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL CULTURE OF ADJUNCTS

The purpose of the article is a ground model of development of methodological culture of adjuncts. Aims are certain for development of elective educational course on development of methodological culture of adjuncts as a context making method of development. The eventual general mechanism of association of separate methods and pedagogical technologies is rotined in the generalized system – method of development of methodological culture of adjuncts. Research is based on the before conducted analysis of key trends it is investigational question of development of methodological culture. The resulted result is reflection of new scientific direction - development of methodological culture of adjuncts.

Keywords: development; model; method; adjunct; methodology; methodological culture.